

Kung fotboll

En doktorsavhandling med titeln Kung Fotboll har många potentiella läsare.¹ Det räcker antagligen dock inte med att man är så där allmänt fotbollsfrälst för att lusläsa Torbjörn Anderssons informativa och spännande verk. Sidantalet kan ha en avskräckande inverkan. Däremot tror jag att boken kan få många läsare som tidigare inte ansett sig ha haft något utbyte av världens största sport. Jag tänker då på allmänt kultur- och historieintresserade. Här hoppas jag att jag inte ytterligare späder på fördomarna om att det är svårt att förena intresset för "finkultur" med "kroppskultur". Idrottsforskningen har inte

varit riktigt rumsren i de akademiska sammanhangen. Detta kan dock förändras tack vare denna avhandling. Torbjörn Andersson visar även på det som vi som redan insett fotbollens stora kulturella och historiska betydelse anat oss till. Man kan tolka samhällets förändring och spänning med hjälp av att kontextualisera fotbollsspelet – eller snarare spelet kring fotbollen. Välnyanserat blir det även om man som författaren till det här informationsrika och välargumenterade verket betonar de ideologiska och kulturella sidorna. Avhandlingen styrs av ett brett kulturhistoriskt perspektiv. Fotbollen kan studeras som en folkrörelse eller massrörelse – en position som den får under mellankrigstiden. De som är intresserade av klassfrågor, generationsperspektiv eller ett genusperspektiv blir heller inte besvikna. Jag själv fick revidera min – som jag nu inser myt-

¹ Andersson Torbjörn. *Kung Fotboll. Den svenska fotbollens kulturhistoria från 1800-talets slut till 1950*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag Symposion 2002. 754s.

omspunna – uppfattning om fotboll som något som dominerats av arbetarklassen. Ett centralt element i avhandlingen är frågan om klassbreddningen. Andersson visar hur borgerligheten formade idealen och maktförhållandena runt fotbollen. Disciplin och gentlemannaskap skulle skapa goda och skötsamma samhällsmedborgare. Fotbollen som ett uppfostringsprojekt bollas och kolliderar med fotbollen som ett spektakel och masskulturellt skådespel. Den konservativt patriotiska andan i vilken ingick att männen skulle fostras till goda medborgare förknippades tidigt med regionalfotbollen och senare med landslagsfotbollen. Att landslaget är en konstruktion syns tydligt i de lokalpatriotiska fejderna. Ekon av lokalpatriotism skönjer jag även i dag kring finländsk landslagsfotboll. Varför förfördelas spelare från min hemort i samband med landslagsuttagningarna? Varför spelas inte landskamper utanför den så kallade nationalarenan? Fotbollslandslaget blir dock ett framgångsrikt projekt i vilket fosterländsk patriotism förenas med folklig nationalism.

Hegemonibegreppet är centralt och rent teoretiskt stöder sig Andersson på Antonio Gramscis smått klassiska teori om att borgerlighetens dominerande och formulerande ställning sker via processer som gör att de underlydande klasserna inlemmas, genom medverkan, i det borgerliga projektet. Hegemonibegreppet fungerar väl avhandlingen igenom och löper som en röd tråd genom texten. Vi får läsa om hur fotbollen blir ett klassöverskridande svenskt manligt projekt – manligheten förknippades med självbehärskning. Här spelar relationen mellan socialdemokratin och idrottsrörelsen en avgörande roll. Andersson myntar begreppet den rationella amatörismen som kännetecknande för den svenska pragmatiska medelvägen. För att även spelmässigt utvecklas krävdes yrkesfotboll. Ideologiskt sett sker detta närmande av proffsfotbollens införande saktare än i praktiken.

Det material som författaren arbetat med är mycket digert. Arkivmaterialet, särskilt pressens syn på fotbollen och spelet kring fotbollen, tidigare forskning och protokoll behandlas grundligt. Pressmaterialet får en särskild ställning och representerar i Anderssons tolkning de ideologiska motsättningarna inom kulturen. Sportjournalistiken analyseras med hjälp av oppositioner och synas som en central aktör. Svenska fotbollsskribenters texter representerade ofta ideologiska förbehåll och det skrivande subjektet osynliggjordes långt in på 1900-talet. Materialet är även geografiskt sett välrepresenterat, läsaren får en genomsnittsbild av Sverige.

Andersson positionerar sig rent vetenskapligt klart och tydligt till Cultural Studies i syfte att förstå ideologierna och kulturen men jag saknar uttryck för författarens förståelse i kraft av åskådare i själva texten. Det blir något oklart när hans egen positionering styrker argumenteringen. Jag själv tycker mig känna igen många av de argument som handlar om amatörskap kontra professionalism, frågor om sundhet, föreningsengagemang, lokalt mot nationellt, dansbaneområdet mot sporten, och så vidare, från mina egna aktiva år på planen, på läktaren, i fotbolls föreningsstyrelser och som tränare. Vore intressant att se var Anderssons egen förståelse kommer in. Texten som överlag är läsvärd skulle bli ytterligare levande om författarens egna iakttagelser skulle betonas tydligare.

En av de många myter som byggts kring fotbollen och som Andersson slår håll på är att diskussioner om våld på och utanför planen samt diskussioner om pengar inte är något nytt. Våldsamheter kring fotbollen kan förknippas med samhällsrelaterade oroligheter. Intressant är även att läsa om hur de tidiga försöken att introducera damfotboll utmanövrerades. Damfotbollen accepterades så länge som den handlade om muntrationsmatcher med vars hjälp man samlade in pengar. Så fort som damfotbollen höll på att bli seriös förlöjligades den och bortträngdes. Fotbollen skulle vara ett manlighetsprojekt.

Avhandlingen är som redan jag redan noterat omfattande. Åskådliggörande exempel som berättigar skribentens argumentationskedja räknas upp i litet överdriven version. Jag är övertygad om att Andersson tolkat socialgruppsstillhörighet och spelarnas yrke korrekt utan de yrkesuppräkringar som förekommer i texten. En kvantitativ undersökning av publikuppträden kunde även ha sammanfattats med några rader text. Namnregistret är digert – trots att Andersson visar att fotbollens ledare och maktelit bestod av relativt få personer – och sålunda fungerar boken även mer än som enbart en vetenskaplig undersökning. Den har även ett rent encyklopediskt värde.

Jag rekommenderar Anderssons avhandlingen för dem som vill förstå hur det svenska samhället utvecklades under början av förra seklet. Motsättningar mellan regioner, klasser, stadsdelar, generationer, man och kvinna samt partipolitiska avgöranden synliggörs i spelet om fotboll. Jag hoppas att vi snart får läsa den svenska fotbollens kulturhistoria från 1950-2000.

Jan Svanberg